

1 OCTOBER 1915.

AFLEVERING 11.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar / 4.80.

HUISLOOK.

HIER en daar op het platte land ziet men soms nog mooie plakaten van deze voormalige lievelingsplant op daken van huizen en schuurtjes. Naarmate echter het bijgeloof, de eigen dokterij en de onverglaasde pannen minder algemeen worden dreigt de „donderbaard“ een zeldzame verschijning te worden op onze huizen en erven. Ik herinner mij nog heel goed, dat wij als kleine kinderen vast en zeker geloofden, dat de bliksem niet bij ons zou inslaan, want wij hadden een prachtige taart van huislook op ons dak. En 't moest wel een zeer bijzondere plant wezen, om zoo zonder aarde en zonder verzorging boven op die pannen te groeien, 's winters in den strengen vorst, 's zomers in den fellen zonneschijn. Ook klommen we er wel eens bij en zoo groot was onze eerbied niet, of we durfden nog wel enkele dikke bladeren van de rosetten af te pellen. Daar trokken we dan weer het opperhuidje af, om de rest op te eten, want dat moest ergens goed voor zijn, misschien voor pijn in den mond, misschien voor scheurbuik, maar dat namen we zoo nauw niet: we aten ze alvast maar. Ook kan ik mij niet herinneren, dat ouderen van dagen ons die dingen van bliksem en scheurbuik

verteld hadden: die traditioneele dingen weet je, om zoo te zeggen, van zelf. Natuurlijk ben ik altijd van die huislook blijven houden, ook toen we in lange jaren de plant niet meer in huis of tuin hadden. En 't was een groote vreugde, hem met zijn geslachtsgenoten eindelijk te ontmoeten, waar ze in 't wild groeiden; in de bergen van Zwitserland.

Ik heb ze nu ook weer in mijn tuin, niet op het dak, want de pannen zijn verglaasd en ook niet op een kunstmatig rotspartijtje, wat anders een bijzonder aardige gelegenheid is, om veel aardige planten te kweken. Neen, ze staan maar gewoon in 't zand langs den voet van den voormuur, vlak op het zuiden: een dikke vijftig rosetten; allemaal afkomstig van één roset, die ik een jaar of zes geleden eens gekregen heb. De meeste van het vijftigtal hebben alweer nieuwe rosetten gemaakt in de oksels van hun buitenste bladeren en vormen nu een stijf kussen, juist zooals die plant uit mijn kinderjaren. Andere hebben ook rosetten gevormd, maar aan min of meer lange zijtakken, de langste

bijna twee decimeter. Ze breiden zich dus lustig uit en ik zie den tijd nog komen, dat ik voordeelige aanbiedingen kan doen van huislook-rosetten. Over de bladeren en de rosetten en 't groeien in vorst en hitte op een schralen grond zou nog veel te vertellen zijn, maar dat kan ik altijd nog doen. Liever vertel ik eens hoe dezen zomer een van die rosetten gebloeid heeft.

De huislookplant bloeit maar éénmaal en sterft dan af, net als de honderdjarige aloë, die geen aloë is en nooit honderd jaar oud wordt. Mijn huislook, die bloeide, was vijf jaar oud, d. w. z. was vijf jaar geleden als zij-rosetje zijn bestaan begonnen. Als een huislookkrozet zal gaan bloeien, maakt hij in den regel in 't jaar daarvoor geen zij-rosetten of uitloopers en misschien zou je een roset tot

Een bloem van Huislook vergroot, met groei-afwijkingen der meeldraden. Foto P. COOL.

bloeien kunnen brengen, door voortdurend de zijknoppen er af te knippen, maar dat moet ik nog probeeren. De plant bloeit trouwens niet zelden.

Eind Mei begon de bloeistengel op te schieten en in Juni opende zich de eerste bloem, aan een der vele vertakkingen van de bloeiwijze. Die vertakkingen

geven een dubbele rij van bloemen te zien, die zich langzaam ontrolt; een schicht, juist zooals bij de smeewortel. De bloem was een groote veelstralige ster met korte dikke kelkblaadjes en smalle spitse tamelijk groote kroonbladeren, dof paars, met iets groenachtigs er in. Dan volgde een krans van meeldraden, heelemaal donker karmijn, waarop het gele stuifmeel mooi afstak, zoodra de breede helmknopjes zich openden. Dat gebeurde onmiddellijk na het openen van de kroon; want de huislook heeft evenals de meeste planten van zijn familie protandrische bloemen: de meeldraden vertoonen hun stuifmeel, lang voordat de stempels goed ontwikkeld zijn. Zelfbestuiving is er zoo goed als onmogelijk.

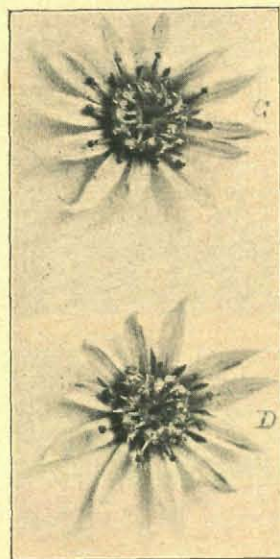
Midden in de bloem waren de stampers ook al te zien, een dof groene massa met een donker kuiltje in het midden. De stijlen waren nog kort en stonden rechtop; eerst na een paar dagen strekken zij zich en buigen dan meteen buitenwaarts, zoodat de sneeuwwitte stempels juist komen te liggen, waar eerst de helmknoppen stonden: alweer een van de merkwaardig precies werkende inrichtingen, die we zoo dikwijls in het bloemenleven te bewonderen krijgen.

Toen ik nu zoo naar die donkergroene stampers keek, zag ik er omheen iets waterachtigs glinsteren. Gauw een vergrootglas er bij — de bloem is anders groot genoeg, maar ik ben vijftig jaar ouder dan een kwart eeuw geleden — en daar zag ik rondom den normalen krans van stampers een tweede krans.

Dat waren ook stampers, ten minste dat leek zoo en nog al duidelijk ook, want ze lagen wijd open en de witte blinkende eitjes puilden naar buiten uit. Nu wist ik wel, dat de huislookbloem beroemd is, om zijn vele en interessante afdwalingen, maar ik had niet durven hopen, dat de eerste, die ik na jaren weer eens aandachtig zou bekijken, dadelijk zooveel merkwaardigs te zien zou geven. Want we zijn er nog niet.

De jongelui hooren er altijd een beetje van op, als je ze voor 't eerst vertelt, dat de organen in de bloem eigenlijk allemaal biaderen zijn, maar ze wennen er gauw aan, vooral wanneer je een gepast gebruik weet te maken van de witte waterlelie en de dooperwt. Maar ik weet wel, dat ik nu ook veel huislook in mijn schooltuin ga kweken, want daar is een massa uit te leeren.

De gewone goede stampers van huislook zijn ook nog duidelijk te zien als een saamgevouwen blad en de langwerpige eitjes staan dan heel mooi langs den bladrand. Bij mijn tweeden abnormalen stamperkring waren de vruchtbladen nu niet saamgevouwen, maar open gebleven, overigens leken ze in alle opzichten

Bloemen van Huislook
met verschillende vervormingen.
Foto P. COOL.

ook wat de stijlen aangaat op de goede. Neen, een ding was ook nog anders, de eitjes zaten niet regelmatig langs den rand van 't onecht blad, maar ontsprongen ook op de binnenoppervlakte, zaten daardoor ook minder regelmatig, zooals ge op de vergroote foto duidelijk kunt zien. Wat had dat nu weer te beduiden?

Ja, er was nog meer. Ook de meeldraden vertoonden zonderlinge afwijkingen. Er waren zeer gewone en welgeschapene bij, maar sommige hadden zeer dikke en raar vergroeide helmknoppen, waaruit warempel ook alweer eitjes naar buiten puilden. Die hadden dus in plaats van stuifmeel eitjes voortgebracht. Er waren er bij, die in een van hun beide helmhokken behoorlijk stuifmeel hadden gemaakt, in het andere echter eitjes. Bij sommige was de helmknop zeer groot geworden en had hij langs de opening ook al een groene rand waardoor hij ook alweer meer op een vruchtblad begon te gelijken. Een enkele meeldraad gedroeg zich juist andersom, verkleurde zijn helmknop, verbreedde zijn helmdraad en duidde zoo aan, dat een meeldraad ook nog wel in een bloemkroonblad zou kunnen veranderen.

Bloeïend Huislook. Foto P. COOL.

Aan elke zijtak van de bloeiwijze bloeiden meestal twee bloemen tegelijk, dikwijls ook een. Alle bloemen vertoonden de afwijkingen, de eerste het meest. Naarmate de zijtakken zich uitrolden, kwam er eenige verandering, het aantal normale meeldraden nam toe en weldra had ik bloemen waarin alle meeldraden gewoon waren. De tweede krans van open vruchtbladen was steeds present, maar in de latere bloemen van elke schicht ging deze abnormale krans op zichzelf ook weer abnormaliteiten begaan. Tot nog toe waren die vruchtbladen bovenaan spits geweest, zoo als het nodig zou zijn voor de vorming van een stijl en stempel, maar in deze late bloemen begonnen ze stomp te worden. Ook krulden die stompe einden binnenwaarts en ze werden karmijn-kleurig en eindelijk vertoonden er zich, die er al haast net zoo uitzagen als de abnormale meeldraden uit de eerste bloemen. Gij kunt begrijpen, dat ik

dag aan dag de nieuwe bloemen bekeek, de laatste bloeiden nog in September en hoe blij ik was, toen ik in dien krans van abnormale stampers een volmaakt goed gevormde meeldraad te zien kreeg, naast nog een stuk of wat andere, die de volmaaktheid al zeer nabij kwamen en, wie weet, de bijna al doode plant

heeft nog een paar knoppen, krijg ik nog eens een geheel normale huislookbloem te zien.

De zaak zit namelijk zoo. Een normale huislookbloem heeft 6—20 kroonblaadjes en dan twee kransen elk van 6—20 meeldraden, daar binnen weer 6—20 stampers. Nu zijn echter de meeldraden van den binnensten krans bijna altijd veranderd in schijn-stampers, zooals dat in onze foto's mooi te zien is. Ook de meeldraden van de buitenste krans kunnen alle vervormd zijn, en mijn plant heeft nu zoowat alle mogelijkheden vertoond. Ik geloof niet, dat de oorzaak van die afwijkingen bekend is, zij vormen een belangrijk en onderhoudend voorwerp van onderzoek. 't Lijkt mij alvast wel wetens- waardig, dat de plant in zijn nadagen tot inkeer komt, andere doen alweer net andersom en vertoonen allerlei afwijkingen in hun laatste bloemen. 't Behoeft eigenlijk niet eens gezegd te worden, maar volle digheidshalve vertel ik het toch maar, de eitjes uit die vervormde meeldraden ontwikkelen zich nooit tot goede zaden. Die in de normale stampers worden lichte vliezige dingetjes, juist geschikt om door wind en stroomen ver verspreid te worden.

Mijn bloemen werden bezocht door zweefvliegen en bijen, en openden zich prachtig wijd in den fellen zonneschijn. De bloemstengel was een kwart meter hoog en een beetje topzwaar, wat wel jammer was, want de mooie bebladerde stengel, die uit het roset verrijst, maakt een zeer mooie figuur.

Natuurlijk zijn de afwijkingen van de huislookbloem al dikwijls beschreven; Penzig in zijn *Pflanzen-Teratologie* (1890) geeft er een heele lijst van. Dat neemt niet weg, dat ze nog altijd interessant blijven en dat er mogelijk nog wel eens iets nieuws aan te beleven valt. Ik houd alvast een paar rosetten in de gaten, die 't volgend jaar beloven te bloeien.

JAC. P. TH.

Lijsterbessen. — Toen ik in dit tijdschrift van 1 September een berichtje las van den heer Thijssen »De Lijsters in Oost en West« interesseerde mij dit direct, daar op dien datum hier in de buurt (Wageningen) alle boomen nog vol waren. Daarna ben ik er eens op gaan letten en wat bleek: op 10 September zaten de lijsterbessen nog vol.

Dat werd den spreuwen nu wat al te bar en het was opmerkenswaardig, hoe systematisch elke boom kaalgegeten werd. In 2 dagen was een boom kaalgegeten. Een gezwetter was er in de buurt. Een groote boom in de nabijheid werd als rustplaats uitgekozen en telkens streken de hongerigen dan op den boom neer.

Den 20en September zat de lijsterbessenboom in den tuin van onzen buurman nog zoo vol, dat de takken gestut moesten worden. Op 22 September was de boom leeg. Een groote lindeboom in onzen tuin werd als observatie-post gebruikt.

Hierbij valt dan ook nog op te merken, dat er hier werkelijk *veel* minder zang- en zwarte lijsters zijn, dan andere jaren om dezen tijd. Heeft dit zijn oorzaak in de vroege koude?

Wageningen.

K. W. L. BEZEMER.

Azolla. — In een der laatste jaargangen van *D. L. N.* bladerende, trok mijn aandacht een vraag van u: wie wel eens ten N. van 't Noordzeekanaal *Azolla* had gevonden. Mag ik u bij dezen berichten, dat in de slooten aan den Langendijk (ten N. van Alkmaar) het Water-varentje thans algemeen voorkomt; hier en daar in ontzettende hoeveelheden, zóó, dat 't lastig wordt voor de scheepvaart.

Amersfoort, 9 Sept. 1915.

A. JOMAN.